

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Мельничук Вікторія Юріївна

УДК 336.774

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН МІЖ БАНКАМИ ТА ПІДРИЄМСТВАМИ

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Вікторія МЕЛЬНИЧУК

Керівник роботи
Сус Леся Валеріївна
к. е. н.

Житомир – 2021

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
МЕЛЬНИЧУК Вікторії

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2021 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ Дмитро ДЕМА
«__» грудня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Мельничук Вікторія Юріївна** захистив (ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____

Тетяна ТОВСТУХА

«__» грудня 2021 р.

АНОТАЦІЯ

Мельничук В. Ю. Удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, Житомир, 2021.

В кваліфікаційній роботі викладені теоретичні, методичні та практичні аспекти банківського кредитування юридичних осіб. Теоретично обґрунтовано концептуальні засади механізму банківського кредитування та обґрунтовано пропозиції щодо його удосконалення задля підвищення ефективності банківського кредитування. Проаналізовано стан процентних ставок на ринку банківських послуг та обсяги кредитування нефінансових корпорацій. Досліджено вплив обсягів кредитування юридичних осіб на ВВП країни. Спрогнозовано на середньострокову перспективу обсяги банківського кредитування бізнесу в Україні.

Ключові слова: комерційний банк, процентна ставка, кредит, нефінансова корпорація, механізм кредитування.

SUMMARY

Melnychuk V. Yu. Improving credit relations between banks and enterprises. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Polissya National University, Zhytomyr, 2021.

The qualification work outlines the theoretical, methodological and practical aspects of bank lending to legal entities. The conceptual bases of the bank lending mechanism are theoretically substantiated and the proposals on its improvement in order to increase the efficiency of bank lending are substantiated. The state of interest rates on the banking services market and volumes of lending to nonfinancial corporations are analyzed. The impact of corporate lending on the country's GDP has been studied. The volume of bank lending to businesses in Ukraine is projected for the medium term.

Key words: commercial bank, interest rate, credit, non-financial corporation, lending mechanism..

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ	7
Висновки до розділу 1.....	13
Розділ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	14
Висновки до розділу 2.....	22
Розділ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЩОДО КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	23
Висновки до розділу 3.....	29
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. Одним із головних завдань банківської системи є забезпечення сприятливих умов для неперервності відтворювального процесу і розвитку підприємницької діяльності, оскільки саме від здатності банківських установ покривати потреби суб'єктів господарювання необхідними фінансовими ресурсами значною мірою залежать показники економічного зростання країни. В реаліях сьогодення український бізнес функціонує в умовах недостатності власних коштів для фінансування виробництва, тому банківський кредит виступає найвагомішим джерелом поповнення основного і оборотного капіталу фірми. За умови неефективності фондового ринку саме банківське кредитування виступає потужним важелем впливу, який спроможний забезпечити активний розвиток підприємницької діяльності.

Питання динаміки та особливостей кредитування бізнесу були об'єктом дослідження багатьох науковців і аналітиків, зокрема це: І. Бержанір [3], І. Белова [4], О. Вовчак [8], Н. Волкова [9-11], І. Грабар І. [13], О. Донець [16-18], В. Коваленко [21], В. Мартиновський [22], І. Музика, Г. Возняк [27], Н. Трусова, Н. Радченко, Н. Рубцова [29], Н. Погореленко [30] та ін. Але в Україні динаміка кредитування бізнесу постійно змінюється, а ці зміни є актуальними для дослідження науковців. Втім, незважаючи на досить ґрунтовні дослідження у заданому напрямку, потребують подальшого вивчення процесу впливу банківського кредитування на забезпечення економічного зростання країни та систематизація шляхів удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та надання рекомендацій щодо удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами.

Задля реалізації мети передбачено вирішення таких завдань: визначити сутність та особливості механізму банківського кредитування бізнесу; здійснити

ретроспективну оцінку процентних ставок та обсягів кредитування; проаналізувати тенденції впливу обсягів кредитування на показник економічного зростання країни – ВВП; спрогнозувати тенденції банківського кредитного портфеля суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами для забезпечення економічного зростання країни.

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичні підходи до формування механізму удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами.

Під час написання даної роботи були використані наступні загальнонаукові та специфічні **методи дослідження**: аналізу і синтезу (при уточненні сутності понять механізму банківського кредитування), абстрактно-логічний, систематизації, узагальнення (при формуванні пропозицій щодо удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами), графічний, табличний, метод індукції (для аналізу статистичних даних процентних ставок та обсягів кредитування), економіко-математичного моделювання (при оцінці впливу обсягів кредитування на ВВП України); метод прогнозування (при дослідженні тенденцій обсягів кредитування суб'єктів господарювання на перспективу).

Елементи наукової новизни одержаних результатів. В процесі дослідження запропоновано напрями удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції за результатами дослідження можуть бути використані в практиці НБУ для грошово-кредитного регулювання економічного зростання в Україні та в діяльності комерційних банків.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи опубліковано:

Мельничук В., Підгурська В. Діагностика ринку банківського кредитування бізнесу. Студентські наукові читання: 2020 : Матеріали

конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 30 листопада 2020 р. м. Житомир: Поліський національний університет. 2020. С. 59-61.

Мельничук В., Підгурська В. Сучасний стан банківського кредитування бізнесу. Фінансове забезпечення економіки : матеріали науково-практичної студентської інтернет конференції Поліського національного університету 01 червня 2021 р. м. Житомир : Поліський національний університет, 2021. С. 47-48.

Мельничук В. Вплив процесів кредитування бізнесу на економічне зростання країни. Студентські наукові читання: 2021: матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 23 листопада 2021 р. м. Житомир : Поліський національний університет. 2021. С. 56-59.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел (49 найменувань) та додатків. Основний текст випускної роботи викладено на 28 сторінках комп'ютерного тексту, який включає 7 таблиць, 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Із точки зору забезпечення умов безперервного процесу відтворення якісне забезпечення виробничого процесу реального сектору економіки необхідними кредитними ресурсами, є визначальним елементом ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Актуальність банківського кредитування проявляється в періоди обмежених можливостей залучати кошти з інших джерел. Тому є об'єктивна потреба визначення самого поняття “банківський кредит”.

Таблиця 1.1.

Сутність поняття «кредитне забезпечення підприємницької діяльності»

Автор	Поняття
Вовк В. [7, с. 20]	зосередження капіталу у пріоритетних сферах економічної діяльності; прискоренні реалізації товарів; здійсненні переорієнтації виробництва; забезпеченні науково-технічного прогресу та обслуговуванні інноваційного процесу; сприянні економії витрат грошового обігу і прискоренні обігу грошей; стабілізації економіки
Дзюблюк О. Малахова О. [15, с. 28].	покриття витрат виробництва суб'єктів господарювання за рахунок кредитних ресурсів, що акумулюються банківськими установами і спрямовуються на поповнення основного та оборотного капіталу підприємства.
Загородній А. Вознюк Г. Смовженко Т. [20, с. 252].	надання суб'єктові господарювання банківських кредитів на засадах платності, строковості й повернення. Є однією з форм фінансового забезпечення відтворювальних витрат суб'єкта господарювання

Джерело: складено на основі [7, 15, 20].

Термін “кредитне забезпечення” більшою мірою характеризує саме цільове спрямування коштів – на виробничу діяльність підприємницьких структур, що характеризує саме продуктивне використання наданих у позику коштів – на формування основного та оборотного капіталу. Відповідно до цього, мета кредитного забезпечення, на відміну від кредитування, що абстрактно виражає перерозподіл тимчасово вільних коштів в економіці, є чітко визначеною і складає забезпечення ресурсами саме підприємницької діяльності, що в

кінцевому підсумку визначає неперервність відтворення і зростання виробництва [15, с. 29].

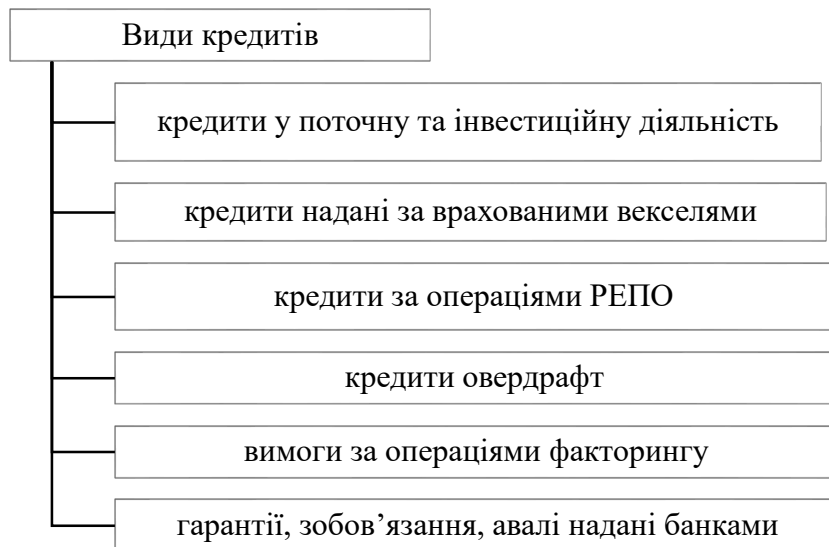
На сьогодні, потенціал залучених ресурсів банківської системи України спроможний вирішити завдання простого відтворення в економіці. Проте, зауважимо, що однією з основних цілей банківських установ є отримання максимального прибутку. У зв'язку з цим, банки зацікавлені в кредитуванні надійних клієнтах, які у відносно короткі строки можуть повернути основний борг та своєчасно сплачувати нараховані проценти й комісії банку. Звичайно, інтереси бізнесу не завжди співпадають з інтересами банків, тому останні не схильні до кредитування позичальників із досить високим ступенем ризику.

Саме для зниження рівня ризиків існує кредитне забезпечення сутність якого полягає у тому, що кредит повинен надаватися під певні встановлені законодавством форми забезпечення. Так, О. О. Терещенко вважає, що “у разі, якщо позичальник не в змозі виконати свої зобов'язання у передбачені кредитним договором строки, кредитор може задовольнити свої вимоги за рахунок кредитного забезпечення. Саме тому наявність у позичальника достатнього кредитного забезпечення є складовим елементом його економічної кредитоспроможності” [28, с. 9-12].

Кредитування бізнесу має ряд позитивних та негативних факторів. До переваг слід віднести: проценти за користування позикою відносяться на собівартість, крім того, кредит є мобільним джерелом фінансування поточних потреб кругообігу капіталу суб'єктів господарювання. Недоліками у використанні кредиту як джерела фінансування обігових коштів є те, що із збільшенням його питомої ваги підвищуються суми сплати процентів, а це в значній мірі зменшує прибутковість суб'єктів підприємницької діяльності. Крім того, конкретні цілі підприємницької діяльності, на які потрібно залучити кредит, далеко не завжди можуть влаштувати банк за ступенем ризику [15, с. 34-35].

Одним із ключових видів кредиту підприємств можуть бути короткострокові позички банків у поточну діяльність та довгострокові кредитні

вкладення в інвестиційну діяльність підприємства. Для швидкого поповнення вільних обігових коштів популярним є овердрафти. Менш вживаними є такі кредитні операції як факторинг та гарантії (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Кредити, що формують кредитний портфель суб'єктів господарювання

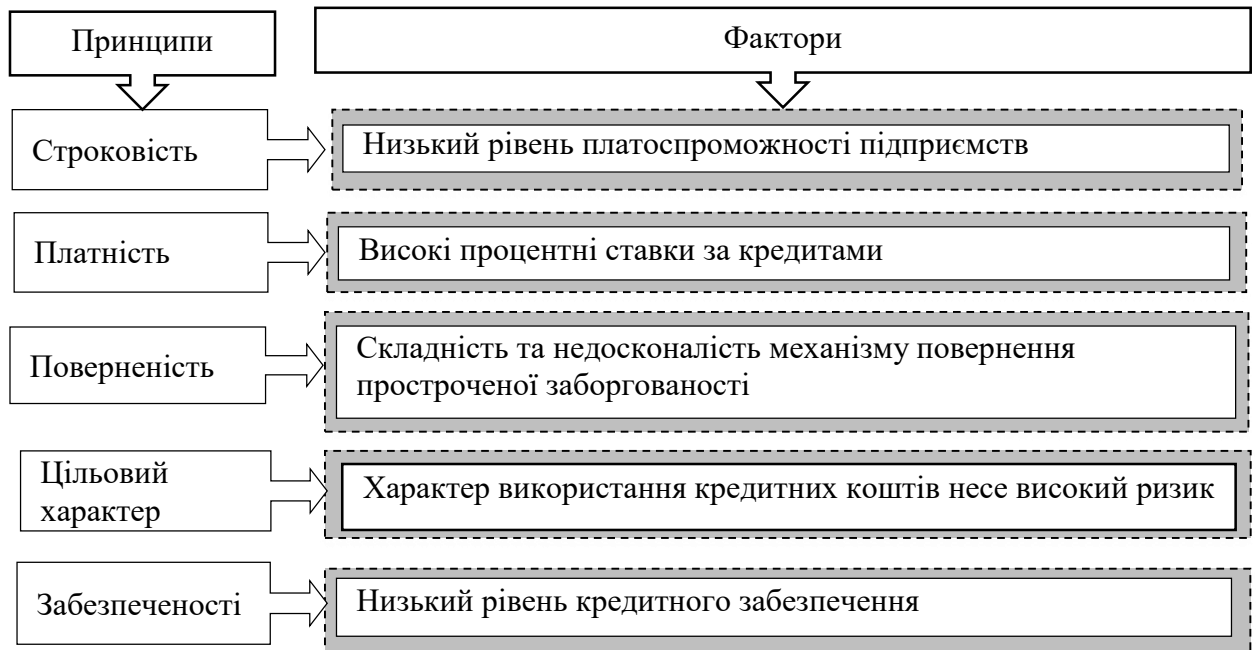
Джерело: власні дослідження.

Окрім того, кредити, які надаються банками, можуть бути розподілені за такими ознаками:

- «за строками користування: а) короткострокові – до одного року; б) середньострокові – до п'яти років; в) довгострокові – понад п'ять роки;
- за забезпеченням: а) забезпечені заставою (майном, майновими правами, цінними паперами); б) гарантовані (банками, фінансами чи майном третьої особи); в) з іншим забезпеченням (поручительство, свідоцтво страхової організації); г) незабезпечені (бланкові);
- за методами надання: а) у разовому порядку; б) відповідно до відкритої кредитної лінії;
- за строками погашення: а) водночас; б) у розстрочку; в) достроково (за вимогою кредитора або за заявою позичальника); г) із регресією платежів; д) після закінчення обумовленого періоду (місяця, кварталу)» [48, с. 130].

Під час надання кредитів банк зобов'язаний додержуватися основних принципів кредитування (ними є: забезпеченість, зворотність, строковість, платність та цільовий характер використання) [48, с. 128-133].

На рис. 1.2 зображено фактори, що стримують процеси кредитування суб'єктів господарювання.

Рис. 1.2. Фактори, що стримують процеси кредитування суб'єктів господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [15, 42, 46].

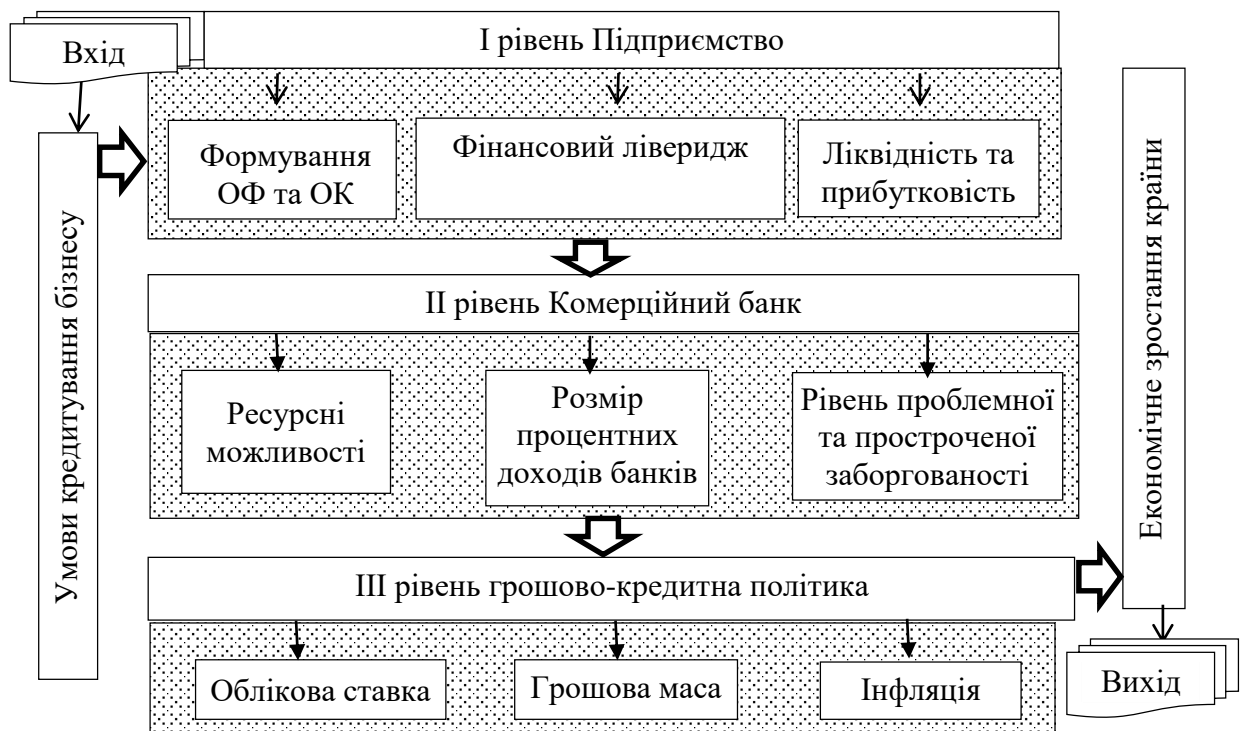
Спрощений вигляд впливу механізму кредитування на реальний сектор економіки представлено на рис.1.3.

У широкому значенні, механізм кредитування бізнесу працює на трьох рівнях. На першому рівні – підприємництво – кредити є інструментом забезпечення підприємств фінансовими ресурсами і як наслідок впливає на ліквідність та прибутковість суб'єкта господарювання. Банківські кредити значно прискорюють процес відтворення на всіх його етапах – виробництва, розподілу, обміну і споживання. За їх рахунок формуються основні фонди та обігові кошти, здійснюються розрахунки між товаровиробниками, прискорюються процеси реального накопичення, виробничого і соціального розвитку підприємств [15, с. 34].

На другому рівні – комерційний банк – кредитування є основним способом розміщення вільних банківських ресурсів у активні операції, що в подальшому має відображення на прибутковості банківської установи. Разом із тим, взаємна вигідність ефективної співпраці підприємницьких структур та комерційних банків очевидна. Збільшення обсягів кредитування для банківських установ несе в собі збільшення доходності активних операцій у вигляді відсотків за користування кредитом.

На третьому рівні – грошово-кредитна політика країни – в процесі кредитування відбуваються зміни в сукупному попиті, що веде до зміни рівня інфляції та спостерігається переміна темпів економічного зростання.

За даними рис. 1.3 критеріями дієвості кредитного каналу є пряма залежність між обліковою ставкою та оптимальним рівнем очікуваної інфляції,

Рис. 1.3. Вплив процесів кредитування на економічне зростання країни

Джерело: власні дослідження.

Слід зазначити, що умовою побудови принципово нових взаємин між банками та суб'єктами підприємницької діяльності, основою яких є партнерські відносини, на наш погляд, є те, що між функціонуванням капіталу підприємств,

результативністю їх виробничої діяльності, з однієї сторони, та процесів мобілізації, розподілу та перерозподілу тимчасово вільних коштів через банківську систему – з іншої, повинен прослідковуватись тісний взаємозв'язок. За таких обставин, можна стверджувати, що лише за умови пропорційного розвитку та взаємодії різних економічних підсистем, зокрема банківського та реального секторів, можливе зростання вітчизняної економіки в цілому [15, с. 26]. Важливим при цьому є вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду, пошук нових ефективних важелів економічного впливу банківської системи на розвиток бізнесу в Україні.

Висновки до розділу 1

Визначено, що одним із ключових видів кредитування підприємств можуть бути короткострокові позички банків у поточну діяльність та довгострокові кредитні вкладення в інвестиційну діяльність підприємства. Для швидкого поповнення вільних обігових коштів популярними є овердрафти. Менш популярними серед суб'єктів господарювання є такі кредитні операції як факторинг та гарантії.

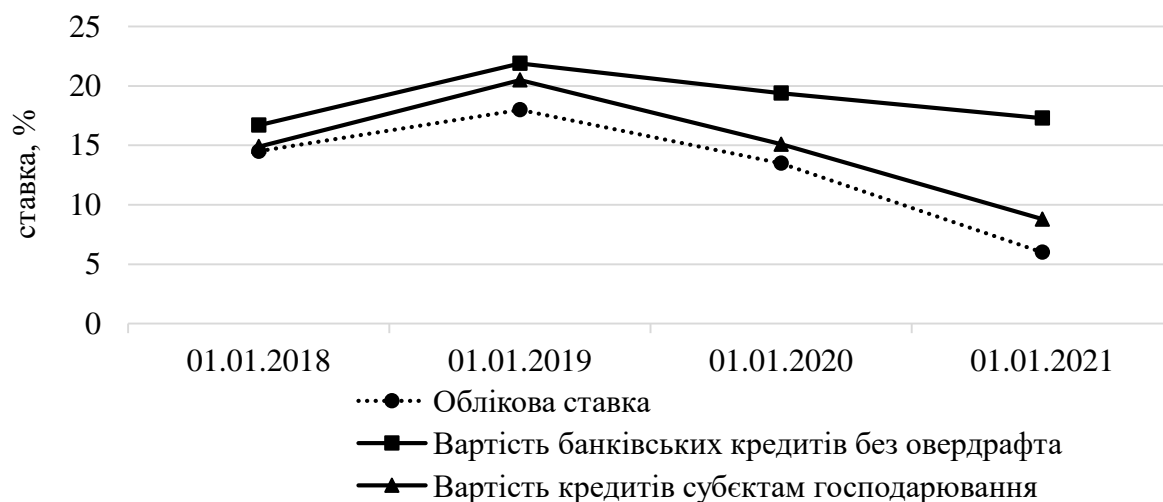
Обґрунтовано, що механізм кредитування бізнесу працює на трьох рівнях. На першому рівні – підприємництво – кредити є інструментом забезпечення підприємств фінансовими ресурсами; на другому рівні – комерційний банк – кредитування є основним способом розміщення вільних банківських ресурсів у активні операції; на третьому рівні – грошово-кредитна політика країни – в процесі кредитування відбуваються зміни в сукупному попиті, що веде до зміни рівня інфляції та спостерігається переміна темпів економічного зростання. За умови пропорційного розвитку та взаємодії різних рівнів, зокрема банківського та реального секторів, можливе зростання вітчизняної економіки в цілому.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Господарським кодексом України (стаття 55) до мікропідприємств відносять такі, де працює не більше 10 осіб., до малих підприємств – до 50 осіб, до великих підприємств – понад 250 осіб, інші суб'єкти господарювання вважаються середніми [12]. Малі, середні та великі підприємства – це класифікація лише за кількісними показниками. Такий вид підприємств, як середній бізнес виділений суто теоретично, і є різновидом малого бізнесу. Світовий досвід господарювання свідчить, що мале, середнє та велике підприємництво не взаємо виключають, а доповнюють одне одного в єдиній економічній системі країни. Найважливішою складовою ринкової економіки має бути існування та взаємодія багатьох великих, середніх і малих підприємств, оптимальне їх співвідношення. У різних країнах існують свої критерії віднесення підприємства до розряду малих та середніх. У США, скажімо, малими вважають підприємства з кількістю працюючих до 500 чоловік, у Японії – до 300 [15].

Створення сприятливого середовища для формування, роботи та розвитку суб'єктів малого бізнесу, який разом із середнім є одним із дійових засобів розв'язання першочергових соціально-економічних проблем – найважливіший напрямок економічних реформ в Україні. Для цього Національний банк України в рамках грошово-кредитної політики продовжує знижувати облікову ставку, яка має прямопропорційно впливати на рівень процентних ставок за кредитами. У процесі дослідження для розрахунків нами було використано статистичну інформацію НБУ за період із 2018 р. по 2021 р. Рівень відсоткових ставок представлено в графічному варіанті на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Динаміка банківських кредитних ставок та облікової ставки за період 2018-2021 рр., %

Джерело: Розраховано за даними НБУ [14].

Як видно, рівень банківських кредитних ставок повністю залежить від тенденції зміни облікової ставки. Зауважимо, що у 2018-2019 рр. кредитні ставки для суб'єктів господарювання були майже на однаковому рівні з загальними процентними ставками на ринку кредитів. Так, в 2018 р. вартість банківських кредитів 16,7%, а для бізнесу – 14,9%. Проте в 2020 р. цей розрив збільшується – вартість банківських кредитів 17,3 %, а для бізнесу – 8,8% . Це лише може означати, що банківська система переорієнтувалася на кредитування саме бізнесу, а не фізичних осіб.

Поряд з цим доцільно буде розглянути динаміку процентних ставок у розрізі видів бізнесу, яку відображено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка процентних ставок за кредитами нефінансовим корпораціям в 2018-2020 рр., % на кінець періоду

Бізнес	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміна, +/-
Великий	15,5	14,1	8,7	-6,8
Середній	17	17,5	12,5	-4,5
Малий	17,6	18,2	15,5	-2,1
Мікро	18,5	16,2	15,9	-2,6
інші	16,4	15,6	11	-5,4
Всього	16,1	15,2	10,3	-5,8

Джерело: складено на основі даних НБУ [14].

В період 2018-2020 рр. кредитні процентні ставки для юридичних осіб зменшено на 5,8 п. п. При цьому найбільш здешевили кредити великому бізнесу на 6,8 п.п. На думку фахівців, це повинно сприяти в 2021 р. у збільшенні кількості наданих кредитів бізнесу. Зазначимо, що станом на початок 2021 р. кредитний портфель суб'єктів господарювання становив 724,16 млрд грн. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка кредитного портфеля нефінансових корпорацій
в 2018-2020 рр. млрд. грн**

на кінець року

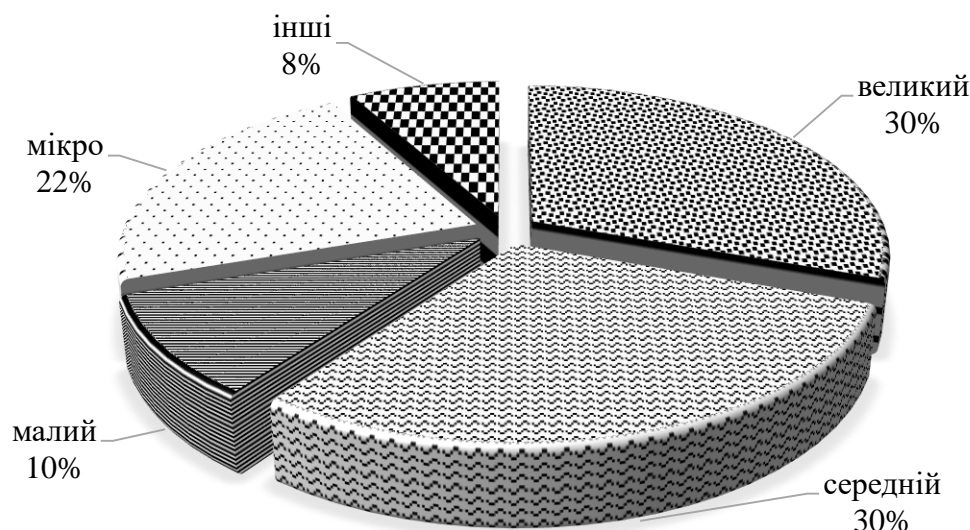
Бізнес	Роки			Зміна	
	2018	2019	2020	+/-	%
Великий	310,07	234,66	220,84	-89,23	71,22
Середній	212,49	184,78	213,96	1,57	100,69
Малий	94,48	73,81	70,14	-24,35	74,23
Мікро	129,33	165,50	160,72	31,39	124,28
інші	113,37	85,90	58,51	-54,87	51,60
Всього	859,74	744,65	724,16	-135,58	84,23

Джерело: побудовано на основі офіційних даних НБУ [14].

Тенденція 2018-2020 рр. демонструє зменшення кредитного портфеля нефінансових корпорацій на – 15,77 %. На фоні скорочення обсягів кредитування українського бізнесу в 2018-2020 рр. на 135,58 млрд. грн приріст кредитного портфеля має середній та мікро бізнес – 1,57 млрд грн та 31,39 млрд. грн відповідно.

За даними Національного банку України на початок 2021 р. у структурі кредитного портфеля нефінансових корпорацій на великий та середній бізнес припадає по 30 %, мікробізнес – 22 %, а малий бізнес сконцентрував лише 10 % загального кредитного портфеля суб'єктів господарювання. Інші підприємства, по яким не визначені розміри, мають лише 8 % від загального кредитного портфеля юридичних осіб рис. 2.2. Варто зазначити, що мале та середнє підприємництво багато у чому визначає швидкість економічного зростання, склад і якість ВВП, він вважається основою економіки країни.

Рис. 2.2. Структура кредитного портфеля за розмірами суб'єктів господарювання

Джерело: побудовано за даними НБУ [14].

В структурі кредитного портфеля малого бізнесу на початок 2021 р. переважають кредити терміном більше 5 років (36%), кредити від 1 р. до 5 р. становлять 35%, а решта 29 % це короткострокові кредити. При цьому в цілому по кредитному портфелю нефінансових корпорацій спостерігаємо зменшення довгострокових кредитів майже на 30 %, а короткострокових лише на 10 %. (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Кредитного портфеля нефінансових корпорацій за строками погашення в 2018-2020 рр. млрд. грн

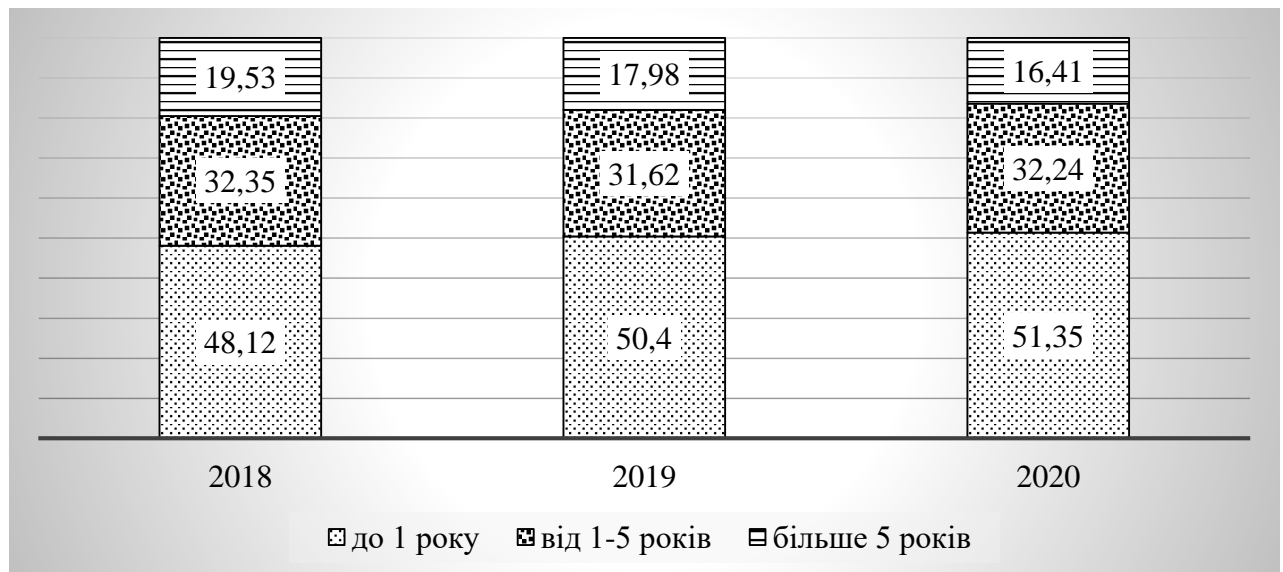
на кінець року

Період	2018	2019	2020	Зміна	
				+ / -	%
до 1 року	413,69	375,32	371,85	-41,84	89,89
від 1-5 років	278,12	235,42	233,46	-44,66	83,94
більше 5 років	167,92	133,90	118,84	-49,08	70,77
Усього	859,73	744,64	724,15	-135,58	84,23

Джерело: побудовано за даними НБУ [14].

Таку тенденцію можна пояснити низьким попитом з боку бізнесу на інвестиційні кредитні проекти, та високим попитом на поточні кредити для поповнення обігових коштів. Жорсткі вимоги банків щодо зниження ризиків кредитної операції шляхом оформлення належного фінансового забезпечення

унеможливлують для ряду підприємств отримувати довгострокові кредити. Структура кредитного портфеля суб'єктів господарювання представлена на рис. 2.3.

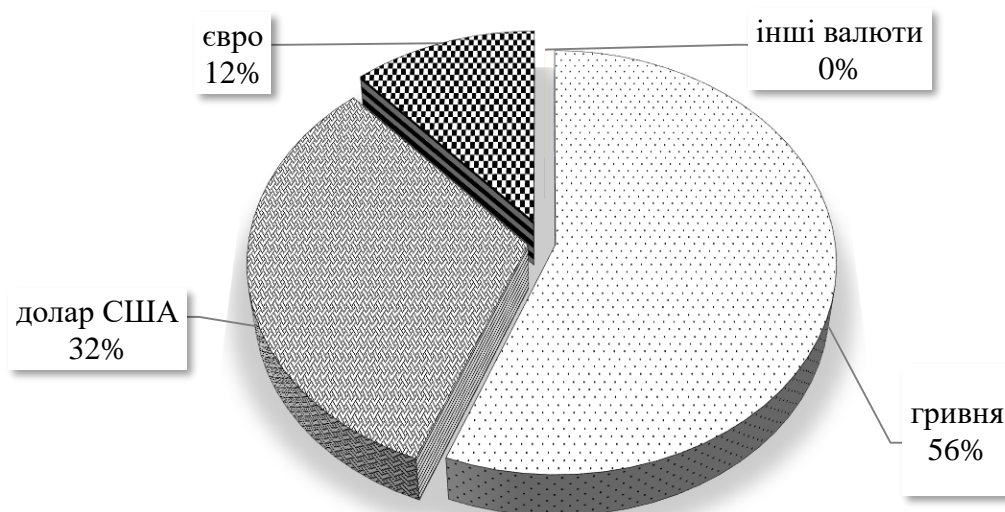

Рис. 2.3. Структура кредитного портфеля за строками погашення, %

Джерело: побудовано за даними НБУ [14].

В структурі кредитного портфеля найбільша питома вага короткострокових кредитів. За результатами діяльності в 2019 р. цей показник перевищив 50 %, та продовжив зростати в 2020 р. частка середньострокових кредитів є майже незмінною, так в 2018 р. вона становила 32,35 %, а в 2020 р. 32,24%. Частка довгострокових кредитів зменшилася з 19,53 % в 2018 р. до 16,41 % у 2020 р.

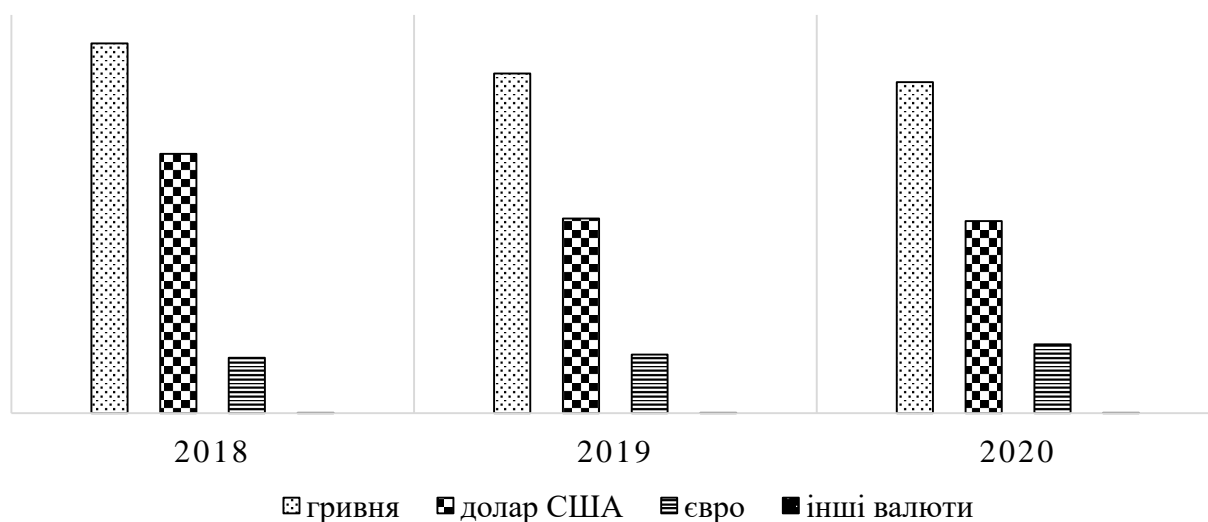
Для окреслення загальних тенденцій на ринку банківських кредитів суб'єктів господарювання доцільно проаналізувати кредитний портфель у розрізі валют (рис. 2.4). Станом на початок 2021 р. в структурі виданих кредитів для потреб бізнесу питома вага кредитів в національній валюті рівна 55,91%; в іноземній валюті – 32,45 %, в євро – 11,63 %, інші валюти (в т.ч. російський рубль) – 0,01 %.

Рис. 2.4. Структура кредитного портфеля у розрізі валют станом на початок 2021р., %

Джерело: побудовано за даними НБУ [14].

Станом на кінець 2020 р. залишок кредитів бізнесу в національній валюті зменшився до 415,54 млрд грн, що на 48,48 млрд грн або на 10,45 % менше чим на кінець 2018 р. (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Кредитна заборгованість бізнесу за видами валют, млрд грн.

Джерело: на підставі даних статистики фінансового сектора НБУ [14].

Станом на кінець 2020 р. залишок кредитів бізнесу в доларах США зменшився до 241,17 млрд грн, що на 84,38 млрд грн або на 26 % менше чим на

кінець 2018 р., а в євро навпаки зріс на 16,86 млрд. грн, що становить 24,0 %. Це можна частково пояснити зміною курсу даних валют.

Крім того доцільно буде розглянути кредитний портфель банків у розрізі видів економічної діяльності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

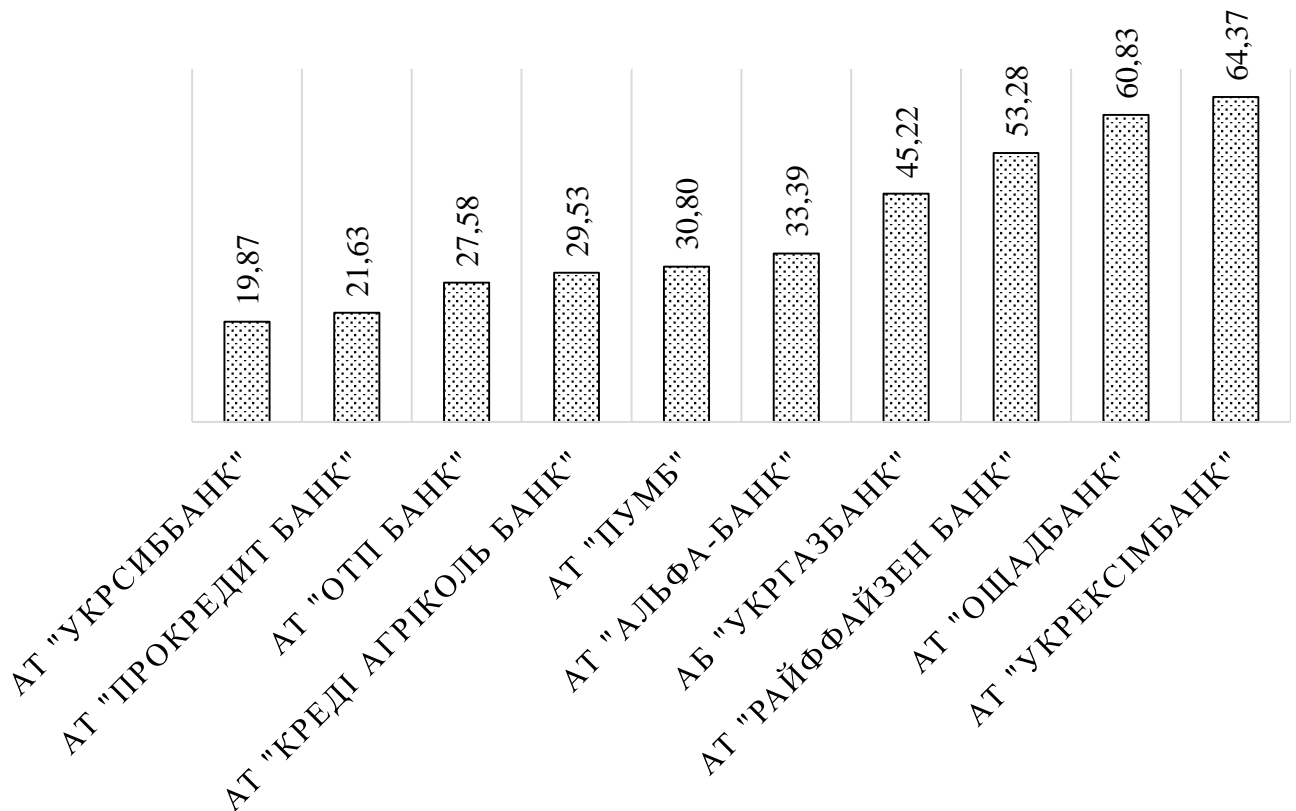
Обсяги нових кредитів нефінансовим корпораціям за видами економічної діяльності в поточному році станом на вересень 2021, млн грн

Види економічної діяльності	У тому числі за строками			Усього	Питома вага, %
	до 1 року	від 1 до 5 років	Більше 5 років		
Усього	405,41	249,13	92,17	746,72	100,0
Сільське господарство	38,19	37,10	4,06	79,36	10,6
Переробна промисловість	68,71	65,05	9,20	142,97	19,1
Будівництво	13,75	6,24	5,17	25,17	3,4
Торгівля	225,70	43,84	13,08	282,63	37,9
Транспорт	9,14	19,05	2,33	30,53	4,1
Інші	49,90	77,83	58,30	186,04	24,9

Джерело: побудовано за даними НБУ [14].

З табл. 2.4 випливає, що оптова та роздрібна торгівля займає найбільшу частку обсягів кредитування (37,9 %). Це зумовлено специфічною діяльністю торгівлі і як наслідок постійною потребою в обігових коштах. Як свідчать статистичні дані попередніх років, залишається стійка тенденція до збереження значної частки кредитних вкладень в оптову та роздрібну торгівлю, що суттєво позначається на спрямуванні кредитного забезпечення підприємницької діяльності не так у сферу виробництва, скільки у сферу обміну, де швидший оборот капіталу [15, с. 148]. Після галузі торгівлі найбільше кредитується галузь переробної промисловості та сільське господарство (19,1 % та 10,6 % відповідно), оскільки переробна промисловість є основним виробником ВВП, а сільське господарство є основним експортером, тому і важливою галуззю.

На рис.2.6 представлено 10 найбільших кредиторів бізнесу в Україні.

Рис. 2.6. Найбільші кредитори бізнесу в Україні станом на вересень 2021 р., млрд. грн.

Джерело: на підставі даних НБУ [14].

Станом на вересень 2021 р. отримані кредити бізнесових структур в 10 найбільших кредиторів більше 40 % від загальної заборгованості юридичних осіб. Отже, рейтинг найбільших кредиторів бізнесу в Україні серед банківських установ виглядає наступним чином: 1 місце – АТ КБ «Укрексімбанк» (64,37 млрд. грн); 2 місце – АТ «Ощадбанк» (60,83 млрд. грн); 3 місце – АТ «Райффайзен Банк Аваль» (53,28 млрд. грн); 4 місце – АТ «УКРГАЗБАНК» (45,22 %); 5 місце – АТ «АЛЬФА-БАНК» (33,39 млрд. грн). В десятку лідерів по кредитуванню увійшли 3 державних банка, 6 банків з іноземним капіталом і лише один банк з українським капіталом.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що в 2018 р. середня вартість банківських кредитів становила 16,7 %, а для нефінансових корпорацій – 14,9 %. Проте в 2020 р. при середній процентній ставці по кредитах 17,3 % вартість банківських кредитів для

нефінансових корпорацій зменшилась до 8,8 %. Кредитні процентні ставки для юридичних осіб зменшено на 5,8 п. п. При цьому найбільш здешевили кредити великому бізнесу на 6,8 п.п. Це означає, що банківська система переорієнтувалася на стимулювання кредитної активності саме бізнесу, а не фізичних осіб.

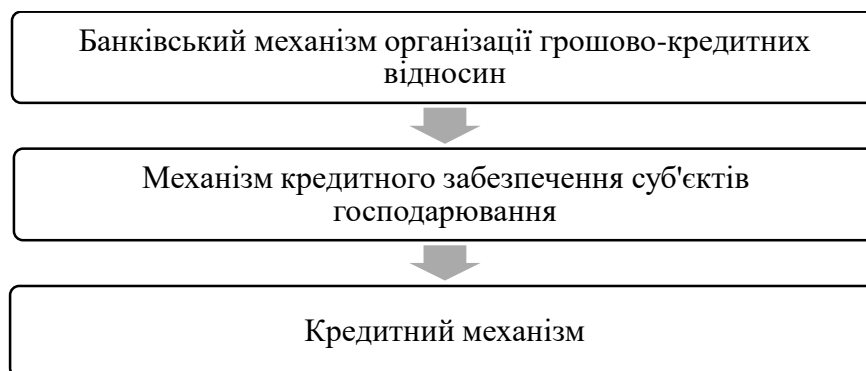
2. Досліджено, що станом на початок 2021 р. кредитний портфель суб'єктів господарювання становив 724,16 млрд грн. Тенденції 2018-2020 рр. демонструють зменшення кредитного портфеля нефінансових корпорацій на 135,58 млрд. грн., або на – 15,77 %. Приріст кредитного портфеля має середній та мікро бізнес – 1,57 млрд грн та 31,39 млрд грн відповідно.

3. Розраховано, що на початок 2021 р. у структурі кредитного портфеля нефінансових корпорацій на великий та середній бізнес припадає по 30 %, мікробізнес – 22 %, а малий бізнес сконцентрував лише 10 % загального кредитного портфеля суб'єктів господарювання. В структурі кредитного портфеля найбільша питома вага короткострокових кредитів (51,35 % в 2020 р.). Частка довгострокових кредитів зменшилася з 19,53 % в 2018 р. до 16,41 % у 2020 р. При цьому, питома вага кредитів в національній валюті складає 55,91 %; в іноземній валюті – 32,45 %, в євро – 11,63 %, інші валюти (в т.ч. російський рубль) – 0,01 %. А галузі оптової й роздрібної торгівлі та переробної промисловості займають найбільшу частку обсягів кредитування – 37,9 % та 19,1 % відповідно.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЩОДО КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності можна визначити як сукупність дій центрального банку та комерційних банків, що базуються на окремих важелях та заходах, які спрямовують залучені ресурси комерційних банків на задоволення виробничих потреб суб'єктів господарювання. Схематично механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності можна зобразити наступним чином (рис.3.1).

Рис. 3.1. Механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності в ієрархічній підпорядкованості

Джерело: на основі [15].

Важливим при удосконаленні діяльності банків щодо кредитного забезпечення суб'єктів господарювання, є оцінка взаємозв'язка обсягів кредитних ресурсів комерційних банків з динамікою вітчизняного виробництва. У порівнянні із розвиненими країнами частка банківських кредитних вкладень у валовому внутрішньому продукті в Україні знаходиться на вкрай незначному рівні. Це свідчить про необхідність посилення роботи комерційних банків у напрямку кредитування суб'єктів підприємницької діяльності, а саме – спрямування кредитних ресурсів на кредитне забезпечення реального сектора економіки [15, с. 55].

Динаміка обсягів кредитних вкладень комерційних банків в реальний сектор економіки характеризується зменшенням питомої ваги кредитів суб'єктів господарювання у ВВП країни.

Таблиця 3.1.

**Темпи кредитних вкладень комерційних банків України
у реальний сектор економіки**

Показник	2018 р.		2019р.		2020 р.		Зміна, +/-	
	млрд. грн	Темп росту %	млрд. грн	темп росту %	млрд. грн	темп росту %	млрд. грн	темп росту
ВВП	3558,70	119,30	3974,56	111,69	4194,10	105,52	635,40	-13,78
Обсяг кредитного портфеля юр. осіб	859,74	103,59	744,64	86,61	724,15	97,25	-135,59	-6,34
Частка кредитів у ВВП	24,16	х	18,74	х	17,27	х	-6,89	х

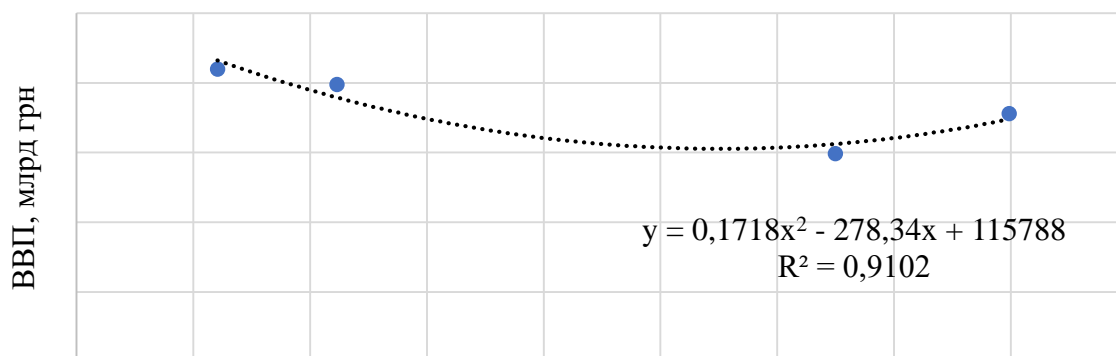
Джерело: побудовано на основі офіційних сайтів [6; 14].

Частка кредитів в валовому внутрішньому продукті країни щороку знижується. Так в 2018 р. вона становила 24,16 %, в 2019 р. – 18,74%, а в 2020р. – лише 17,27% , що на 6,89 п.п. менше ніж у 2018 р. Така тенденція має відображення на темпах приросту ВВП країни. Зокрема, скорочення темпів кредитування на 6,34 п.п. призвело до зменшення темпів росту ВВП на 13,78 п.п.

Нами було проведено розрахунок впливу обсягів банківських кредитних вкладень в підприємницьку діяльність на розмір ВВП України, шляхом використання кореляційно-регресійного методу, який дає змогу побудувати описову модель, призначену для тлумачення реального стану чи тенденцій розвитку. До вибірки було включено дані за 2017-2020 рр.

Проведений кореляційний аналіз двох показників, показав, що рівень ВВП в Україні у високій степені ($R^2 = 0,9102$) прямопропорційно залежить від рівня кредитування суб'єктів господарювання (рис. 3.2).

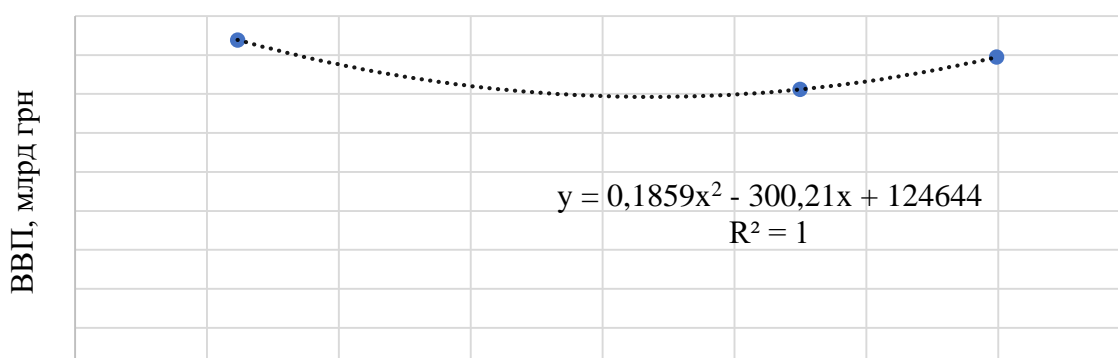

Кредитний портфель суб'єктів господарювання, млрд грн

**Рис. 3.2. Кореляційна залежність між
обсягом кредитування бізнесу та ВВП**

Джерело: власні розрахунки.

Значення парного коефіцієнта кореляції $R^2 = 0,9102$ показує, що 91,02 % варіації (зміни або коливання) рівня ВВП пояснюється зміною облікової ставки і 8,98% залежить від зміни чи коливань інших факторів. Для більшої достовірності даних нами була побудована модель з врахуванням часового лагу в 1 рік, яка ще більш підтвердила факт прямої залежності рівня ВВП від облікової ставки (рис. 3.3).

Кредитування суб'єктів господарювання, млрд грн

**Рис. 3.3. Кореляційна залежність між обсягом кредитування бізнесу та ВВП
з врахуванням часового лагу 1 рік**

Джерело: власні розрахунки.

Значення парного коефіцієнта кореляції $R^2 = 1,0$ показує, що частка інших факторів впливу на рівень ВВП відсутня. Збільшення обсягів кредитування суб'єктів господарювання однозначно призведе до нарощення обсягів ВВП.

Зауважимо, що розвиток кредитування гальмується через відсутність реальних інструментів захисту інтересів банку. Бракує, цивілізованого механізму впливу на позичальників, зокрема стосовно малого та середнього бізнесу, необхідно створити загальні передумови для зниження банківських ризиків [45]. Адже, основна причина збитковості банківських структур – несплата процентів за користування кредитами та неповернення виданих кредитів. Основним фактором такої ситуації є недосконала система оцінки кредитних проектів на рівні банківської установи і відсутність дієвої системи внутрішнього контролю ризиковості кредитних операцій.

Аналіз кредитного портфеля комерційних банків щодо забезпечення повернення наданих кредитів свідчить про позитивні тенденції, а саме - частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банків за 2020 р у порівнянні з аналогічним показником 2017 р. скоротилася на 9 % і становила 46,66 %. Проте цей показник залишається достатньо високим (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

**Динаміка структури заборгованості за кредитами,
наданими банками за 2017 - 2020рр., млрд грн**

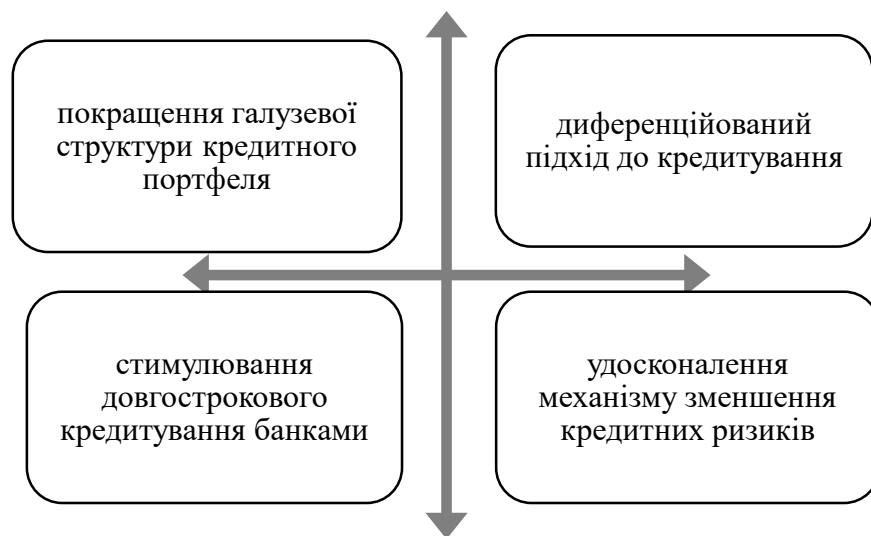
Показник	Період				Зміна	
	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	+/-	%
Кредити корпоративному сектору	892,90	959,60	847,26	795,40	-98	89,08
непрацюючі кредити	500,26	535,77	456,07	371,16	-129	74,19
частка непрацюючих кредитів, %	56,03	55,83	53,83	46,66	-9	83,29

Джерело: побудовано на основі офіційних даних НБУ [14].

Однак цілком очевидно, що наявність у кредитному портфелі такої високої частки прострочених та сумнівних кредитів обумовлена, перш за все, високою ризиковістю кредитних операцій та низьким рівнем платоспроможності

суб'єктів господарювання. Саме удосконалення процесів взаємодії банків з підприємства в процесі обслуговування кредитного боргу має стати одним із головних напрямків їхньої співпраці.

Дослідження організаційно-економічних засад кредитного забезпечення суб'єктів господарювання та проведений аналіз формування кредитного портфеля бізнесу, показали, що задля покращення функціонування механізму кредитного забезпечення необхідно вжити ряд заходів щодо удосконалення існуючої практики організації кредитних відносин комерційних банків із підприємствами (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Напрями удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами

Джерело: власні дослідження.

Сучасна стратегія банків у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності має спрямовуватися на :

а) застосування відповідних заходів та методів для стимулювання довгострокового кредитування банками суб'єктів господарювання. Перш за все банк має спрямовувати кредитні ресурси на задоволення інвестиційних потреб підприємницьких структур. При цьому способі фінансування виробничої діяльності суб'єктів підприємницької діяльності у повній мірі присутній стимулюючий вплив ряду економічних важелів, серед яких: поверненість коштів, що стимулює бізнес контролювати ефективність експлуатації проекту та

платність, що визначає можливості реалізації лише тих інвестиційних проектів, котрі несуть в собі економічний ефект;

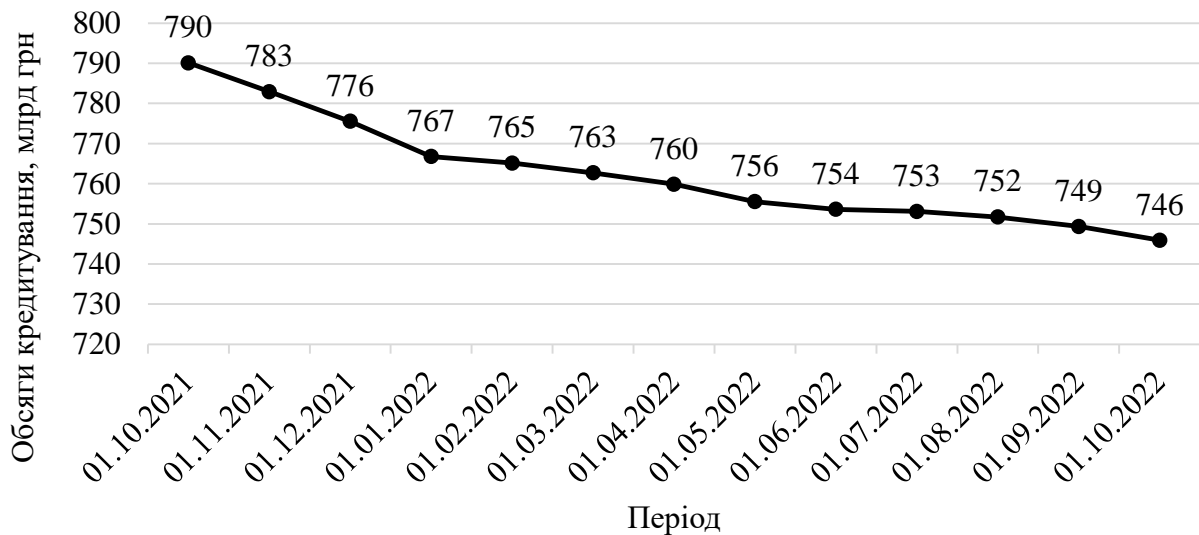
б) запровадження процентної політики банку, яка б встановлювала диференційований підхід до кредитування підприємств малого та середнього бізнесу та була направлена на задоволення виробничих потреб підприємств малого та середнього бізнесу не сфери торгівлі, а сфери високих технологій;

в) використання систематичного аналізу (в режимі моніторингу) макроекономічної інформації з метою удосконалення галузевої структури покращення диференціації кредитного портфеля, пошуку перспективних клієнтів у різних галузях та секторах економіки [15, с. 58];

г) запровадження у банківську практику безперервного використання комплексної методики оцінки ризиковості кредитних вкладень. Тому, необхідна розробка і запровадження методичного забезпечення для оцінки ризиків як кредитної діяльності банківської установи в цілому, так і певного кредитної проекту зокрема, позаяк це є одним із важливих інструментів управління прибутковістю банку.

За допомогою інструментів економіко-математичного моделювання здійснимо прогнозування обсягів кредитування суб'єктів господарювання. Використовуючи вбудовану функцію EXCEL «ПРЕДСКАЗ» нами спрогнозовано розмір кредитного портфеля на найближчий рік до 01.10.2022 р. Дана модель прогнозу не враховує вплив інших чинників на обсяги кредитного портфеля, а показує лише загальні тенденції (рис. 3.5).

За даними наших розрахунків в банківській системі України станом на початок 2022 р. обсяг кредитного портфеля нефінансових корпорацій становитиме 767 млрд. грн, а станом на жовтень 2022 р. – 746 млрд. грн. В цілому обсяг кредитування суб'єктів господарювання комерційними банками протягом прогнозованого періоду зменшуватиметься. Згідно прогнозу, у найближчий рік кредитний портфель скоротиться на 44 млрд грн.

Рис. 3.5. Прогноз кредитного портфеля нефінансових корпорацій на короткостроковий період., млрд грн

Джерело: власні розрахунки.

Дана тенденція частково спричинена світовою пандемією та жорсткими карантинними заходами, які призвели до стрімкого падіння доходів підприємств реального сектору. Крім того комерційні банки у найближчій перспективі вибиратимуть вектор на зниження концентрації великих кредитів та кредитів великим бізнес-групам у корпоративному портфелі банків. Адже висока концентрація кредитів бізнес-груп створює підвищені ризики. Тому цілком логічним є факт активізації банківського кредитування в секторах малого та мікробізнесі.

Висновки до розділу 3

1. Обґрунтовано, що динаміка обсягів кредитних вкладень комерційних банків в реальний сектор економіки характеризується зменшенням питомої ваги кредитів суб'єктів господарювання у ВВП країни. Так в 2018 р. вона становила 24,16 %, в 2019 р. – 18,74%, а в 2020р. – лише 17,27% , що на 6,89 п.п. менше ніж у 2018 р. Така тенденція має відображення на темпах приросту ВВП країни. Зокрема, скорочення темпів кредитування на 6,34 п.п. призвело до зменшення темпів росту ВВП на 13,78 п.п. Рівень ВВП в Україні у високій степені ($R^2 =$

0,9102) прямопропорційно залежить від рівня кредитування суб'єктів господарювання. Модель з врахуванням часового лагу в 1 рік, ще більш підтвердила факт прямої залежності рівня ВВП від облікової ставки ($R^2 = 1,0$)

2. Спрогнозовано, що станом на початок 2022 р. обсяг кредитного портфеля нефінансових корпорацій становитиме 767 млрд. грн, а станом на жовтень 2022 р. – 746 млрд. грн. Згідно прогнозу, у найближчий рік кредитний портфель скоротиться на 44 млрд грн.

3. Запропоновано сучасну стратегію банківського кредитування підприємницької діяльності спрямовувати на стимулювання довгострокового кредитування банками суб'єктів господарювання, диференційований процентний підхід до кредитування підприємств малого та середнього бізнесу, покращення галузевої структури кредитного портфеля, розробка і запровадження методичного забезпечення для оцінки ризиків як кредитної діяльності банківської установи в цілому, так і певного кредитної проекту зокрема.

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що одним із ключових видів кредитування підприємств можуть бути короткострокові позички банків у поточну діяльність та довгострокові кредитні вкладення в інвестиційну діяльність підприємства. Для швидкого поповнення вільних обігових коштів популярними є овердрафти. Менш популярними серед суб'єктів господарювання є такі кредитні операції як факторинг та гарантії.

2. Обґрунтовано, що механізм кредитування бізнесу працює на трьох рівнях. На першому рівні – підприємництво – кредити є інструментом забезпечення підприємств фінансовими ресурсами; на другому рівні – комерційний банк – кредитування є основним способом розміщення вільних банківських ресурсів у активні операції; на третьому рівні – грошово-кредитна політика країни – в процесі кредитування відбуваються зміни в сукупному попиті, що веде до зміни рівня інфляції та спостерігається переміна темпів економічного зростання.

3. Встановлено, що в 2018 р. середня вартість банківських кредитів становила 16,7 %, а для нефінансових корпорацій – 14,9 %. Проте в 2020 р. при середній процентній ставці по кредитах 17,3 % вартість банківських кредитів для нефінансових корпорацій зменшилась до 8,8 %. Кредитні процентні ставки для юридичних осіб зменшено на 5,8 п. п. При цьому найбільш здешевили кредити великому бізнесу на 6,8 п.п.

4. Досліджено, що станом на початок 2021 р. кредитний портфель суб'єктів господарювання становив 724,16 млрд грн. Тенденції 2018-2020 рр. демонструють зменшення кредитного портфеля нефінансових корпорацій на 135,58 млрд. грн., або на – 15,77 %. Приріст кредитного портфеля має середній та мікро бізнес – 1,57 млрд грн та 31,39 млрд грн відповідно.

5. Розраховано, що на початок 2021 р. у структурі кредитного портфеля нефінансових корпорацій на великий та середній бізнес припадає по 30 %, мікробізнес – 22 %, а малий бізнес сконцентрував лише 10 % загального

кредитного портфеля суб'єктів господарювання. В структурі кредитного портфеля найбільша питома вага короткострокових кредитів (51,35 % в 2020 р.). Частка довгострокових кредитів зменшилася з 19,53 % в 2018 р. до 16,41 % у 2020 р. При цьому, питома вага кредитів в національній валюті складає 55,91 %; в іноземній валюті – 32,45 %, в євро – 11,63 %, інші валюти (в т.ч. російський рубль) – 0,01 %. А галузі оптової й роздрібної торгівлі та переробної промисловості займають найбільшу частку обсягів кредитування – 37,9 % та 19,1 % відповідно.

8. Обґрунтовано, що динаміка обсягів кредитних вкладень комерційних банків в реальний сектор економіки характеризується зменшенням питомої ваги кредитів суб'єктів господарювання у ВВП країни. Так в 2018 р. вона становила 24,16 %, в 2019 р. – 18,74%, а в 2020р. – лише 17,27% , що на 6,89 п.п. менше ніж у 2018 р. Зокрема, скорочення темпів кредитування на 6,34 п.п. призвело до зменшення темпів росту ВВП на 13,78 п.п. Рівень ВВП в Україні у високій степені ($R^2 = 0,9102$) прямопропорційно залежить від рівня кредитування суб'єктів господарювання. Модель з врахуванням часового лагу в 1 рік, ще більш підтвердила факт прямої залежності рівня ВВП від облікової ставки ($R^2 = 1,0$)

9. Спрогнозовано, що станом на початок 2022 р. обсяг кредитного портфеля нефінансових корпорацій становитиме 767 млрд. грн, а станом на жовтень 2022 р. – 746 млрд. грн. Згідно прогнозу, у найближчий рік кредитний портфель скоротиться на 44 млрд грн.

10. Запропоновано сучасну стратегію банківського кредитування підприємницької діяльності спрямовувати на стимулювання довгострокового кредитування банками суб'єктів господарювання, диференційований процентний підхід до кредитування підприємств малого та середнього бізнесу, покращення галузевої структури кредитного портфеля, розробка і запровадження методичного забезпечення для оцінки ризиків як кредитної діяльності банківської установи в цілому, так і певного кредитної проекту зокрема.

Список використаних джерел

1. Артем'єва О. О. Банківське кредитування АПК: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 21(1). С. 13-18.
2. Аналіз банківської діяльності: Підручник / [А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, В. М. Кочетков та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Герасимовича. К. : КНЕУ. 2010. 599 с.
3. Бержанір І. А. Банківське кредитування: сучасний стан та перспективи розвитку. *Modern Economics*. 2020. № 20 (2020). С. 26-30.
4. Большунов В. В., Рябушка Л. Б., Белова І. В. Аналіз проблем кредитування бізнесу в Україні. *Вісник Сумського державного університету*. Серія : Економіка. 2019. № 4. С. 62-72.
5. Бондарук Т. Г., Лукашук М. В. Особливості та перспективи банківського кредитування сільського господарства на сучасному етапі розвитку економіки України. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 3. С. 84-92.
6. Валовий внутрішній продукт. *Державна служба статистики України*. URL : https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm (дата звернення: 20.11.2021).
7. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. посіб. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. К. : Знання, 2008. 463 с.
8. Вовчак О. Д., Миськів Г. В. Кредитні ресурси суб'єктів кредитного ринку: теоретико-методологічні підходи. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 3. С. 35-39.
9. Волкова Н. І., Віньгора Д. С. Проблемна кредитна заборгованість банків України: сучасний стан та напрями її подолання. *Modern Economics*. 2020. № 23. С. 37-43.

10. Волкова Н. І., Кульбіда В. А. Особливості банківського кредитування підприємств на сучасному етапі. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1. С. 113-122.
11. Волкова Н. І., Свірідова К. Д. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. *Фінанси, облік, банки*. 2017. №1 (22). С. 55-62.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Редакція від 21.10.2019. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 04.09.2021).
13. Грабар І. Кредитні операції: поняття, види й юридичні підстави їх здійснення. *Фінансове право*. 2015. № 4. С. 64-68.
14. Дані статистики фінансового сектору. *Національний банк України*. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs> (дата звернення: 03.11.2021).
15. Дзюблюк О. В., Малахова О. Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки: Монографія. Тернопіль.: Вектор, 2008. 324 с.
16. Донець О. Б. Банківська стратегія кредитування малого і середнього бізнесу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 686-690.
17. Донець О. Б. Напрями активізації банківського кредитування малого і середнього бізнесу в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. № 3. С. 205-209.
18. Донець О. Б. Кредитування малого і середнього бізнесу : дис. .... кандидата екон. наук (доктора філософії) : 08.00.08 / Унів. держ. фіск. служби. Ірпінь, 2017. 259 с.
19. Думанська І. Ю. Банківське кредитування в системі фінансового забезпечення інноваційного процесу АПК. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 2. с. 17-26.
20. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. – 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: Видавництво “Центр Європи”, 1997. 576 с.

21. Коваленко В. В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку. Одеса : АТЛАНТ, 2015. 217 с.
22. Мартиновський В. С., Бурага Л. С. Ефективність банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Т. 8, Вип. 4. С. 67-73.
23. Мельничук В., Підгурська В. Діагностика ринку банківського кредитування бізнесу. *Студентські наукові читання: 2020* : Матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 30 листопада 2020 р. м. Житомир : Поліський національний університет. 2020. С. 59-61.
24. Мельничук В., Підгурська В. Сучасний стан банківського кредитування бізнесу. *Фінансове забезпечення економіки* : матеріали науково-практичної студентської інтернет конференції Поліського національного університету 01 червня 2021 р. м. Житомир : Поліський національний університет, 2021. С. 47-48.
25. Мельничук В. Вплив процесів кредитування бізнесу на економічне зростання країни. *Студентські наукові читання: 2021*: матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 23 листопада 2021 р. м. Житомир : Поліський національний університет. 2021. С. 56-59.
26. Мороз С. В., Мейш В. О. Основні аспекти кредитування на сучасному етапі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 5. с. 116-124.
27. Музика І. С., Возняк Г. В. Кредитне забезпечення суб'єктів господарювання: проблеми, тенденції, шляхи вирішення. *Соц.-ек.проблеми сучас.періоду України*, 2014. Вип. 3(107). С. 321-331.
28. Терещенко О. О. Регуляторні можливості центрального банку в оздоровленні фінансів реального сектору економіки. *Вісник НБУ*. 2004. №1. С. 9-12.
29. Трусова Н. В., Радченко Н. Г., Рубцова Н. М. Моделі банківського кредитування підприємств аграрної галузі. *Ефективна економіка* 2021. №4.

URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8798> (дата звернення: 03.11.2021).

30. Погореленко Н. П. Кредитування малого та середнього бізнесу: аналіз діючих умов та підходи до підвищення ефективності його державної підтримки *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. Том 20 № 1(47). С. 218-233.

31. Нечипоренко А. А. Економічна суть банківського кредиту та кредитних відноси. URL : <https://www.sworld.com.ua/konferu5/36.pdf> (дата звернення: 06.09.2021).

32. Пелех У. В. Державне регулювання та принципи формування процентних ставок грошового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4051> (дата звернення: 17.11.2021).

33. Пелех У. В. Концептуальні напрями регулювання процентних ставок у нестабільній економіці країни. *Економічний форум: науковий журнал*. 2015. № 3. С. 53-61.

34. Про банки і банківську діяльність Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 07.10.2021)

35. Про Національний банк України. Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14/print1456778000730064> (дата звернення: 27.11.2021).

36. Про основи процентної політики Національного банку України. Положення затверджене Постановою Правління Національного банку України від 21.04.2016 р. № 277. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16/print1456778000730064> (дата звернення: 17.11.2021).

37. Про основні засади грошово-кредитної політики на 2021 рік та середньострокову перспективу. Рішення Ради Національного банку України від 10.09.2020 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr041500-20#Text> (дата звернення: 17.11.2021).

38. Романишин В. О., Уманців Г. В., Сясько І. В. Активізація кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №22. С. 70-77.
39. Росола У. В. Щока Н. В., Ярмолюк М. С. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. № 1. С. 181-188.
40. Рубіжанський В. С. Оцінка рівня організації банківського кредитування в Україні. *Управління розвитком*. 2013. № 14. С. 153-156.
41. Руда О. Л., Кредит як підґрунтя взаємовідносин підприємств та комерційних банків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. с. 22-25.
42. Руда О. Л., Турчик М. М. Організація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Ефективна економіка* 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6610> (дата звернення: 03.11.2021).
43. Салогуб І. Кредитування аграрного виробництва: особливості, проблеми, напрями розвитку. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 9. С. 49-53.
44. Саранча О. М. Основні напрями взаємодії реального сектору економіки і банківської системи. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Випуск 62. С. 137-141.
45. Сергєєва О. С., Тищенко М. О. Проблеми кредитної діяльності банківської системи України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3(08). С. 317-321.
46. Сич О. А., Волос І. І. Сучасний стан та умови кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 2(1). С. 421-424.
47. Солоділова К.В., Шафранова О.В. Сучасний стан кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 3(43). С. 844–847
48. Стороженко О. О. Гірченко Т. Д. Шейко О.П. Кредитні операції банків на сучасному етапі економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52. С. 128-133.
49. Стрілець В. Ю. Зарубіжний досвід кредитування малого та середнього бізнесу. *Бізнес-Інформ*. 2019. №3. С. 44-50.